

Tisdag 28 mars 2006

Blankröstarrevolution

Vad händer med ett samhälle där ingen längre ser, frågade sig José Saramago i sin roman *Blindheten*? I romanen är frågan omvänd. Vad händer i ett samhälle där alla plötsligt börjar se klart? Jo, där nånstans börjar den sociala revolutionen.

José Saramago

Klarsynen

Wahlström & Widstrand

Klarsynen kunde inte komma på svenska vid en lämpligare tidpunkt än inför ett stundande riksdagsval.

Föreställ dig att det efter att rösterna räknats samman visat sig att valet utvecklat sig ungefär som väntat runt om i Sverige, med en knapp majoritet för antingen de röd-gröna eller den borgerliga alliansen. Utom i Stockholm. Där har 70 procent röstat blankt. Vad händer? Regeringen blir nervös. Vad är det som händer? Ingenting pekade i förväg på att något sånt här skulle kunna hända. Valet måste göras om. Så sker, men nu röstar 83 procent blankt.

Troligen skulle regeringen börja ana verkligt oråd kanske till och med ana en konspiration mot demokratin, en anarkistisk sådan rentutav. Detta är precis vad som händer i *Klarsynen*. Men det finns inga tecken på en organiserad blankarrörelse.

Regeringen skickar genast ut agenter i samhället som ska ta reda på varför människor röstat som de gjort och vem som ligger bakom. Men alla människor tiger som muren om vad de röstat på i enlighet och med hänvisning till den grundlagsskyddade rätten att hålla sitt val hemligt. Vad göra? Jo, regeringen, och samtliga myndigheter inklusive polisen, flyr staden och utfärdar beläringstillstånd. Ingen får ta sig in eller ut ur huvudstaden. Utfarterna bevakas av militären. Bara att vänta ut upprorsmakarna.

Förväntar sig kaos får ordning

Det förväntade resultatet är förstås att utan auktoritet, ledarskap och en rejäl regering så kommer huvudstaden att falla ner i djupaste sociala oro med kaos och en eskalerande brottslighet som följd. Till slut ska människor tröttna och i stigande skaror komma krypande och be regeringen om förlåtelse för sitt oövertänkta svek mot de demokratiska institutionerna. Men så blir det inte. Istället flyter livet på som vanligt. De uppgifter som tidigare handhades av myndigheterna börjar människor organisera själva.

Nick till den frihetliga socialismen

Frågan är om den före detta Kubakramaren **José Saramago** medvetet eller omedvetet härigenom skänker en nickning åt den frihetliga socialismen. Han återkommer nämligen i flera passager boken igenom till detta: i maktelitens munnar lägger han hånfulla kommentarer om den ostyriga pöbelns självklara oförmåga att klara sig utan starka ledare för att sedan understryka hur smidigt och (relativt) smärtfritt livet förlöper i staden när

människor får möjlighet att organisera livet på egen hand. Med hjälp av flera händelser illustrerar Saramago samtidigt den spontana solidariteten och ömsesidigheten som uppstår mellan människor när frivilligheten får råda.

Konflikt mellan maktelit och maktlösa

Klarsynen genomsyras av en tydlig konflikt, makteliterna mot de maktlösa. Särskilt regeringen, och deras nyttiga idioter i massmedierna, mot folket. Cynismerna haglar från premiärministern, presidenten och inrikesministern. Även cyniska sanningar som orden från premiärministern när han får höra talas om en manifestation som planeras i huvudstaden: Vad tror de sig kunna uppnå med det, manifestationer har aldrig tjänat något till, i så fall skulle vi aldrig tillåta dem. Inte helt olikt det anarkistiska slagordet if voting changed anything they'd make it illegal.

Inte olikt Pariskommunen

Händelseförloppet har inte så få likheter med de verkliga händelser som utspelade sig under några månader i Paris med omnejd, 1871. Pariskommunen. Ett uppror, som i detta fallet var verkligt fysiskt och beväpnat till skillnad från blankröstarnas i *Klarsynen*, som följdes av att regeringen flydde till Versailles för att slicka sina sår, smida planer och mobilisera de väpnade styrkorna för repressionen, att slå ner upproret med kraft. Mycket har hänt sedan dess.

De barbariska scener som utspelade sig på Paris gator i maj 1871 skulle inte kunna inträffa i samma omfattning idag, delvis på grund av det skenbara civilisatoriska och respektfulla uppträdande som de västeuropeiska staterna måste lägga sig till med i demokratins namn. Men repressionen kommer, även i *Klarsynen*. Här utnyttjar den de godtrogna medierna, infiltratörer samt en lönnmördare.

Blindhet ersatt av politisk klarsyn

Klarsynen kan ses som en mer eller mindre direkt fortsättning på romanen *Blindheten*. Där drabbas samma stad som nu röstat blankt av en farsot som gör hela befolkningen blind. Vad händer med ett samhälle där ingen längre ser, frågade sig Saramago?

I *Klarsynen* hänvisas det till den "blindhet" som drabbade staden för fyra år sedan. Nu har staden drabbats av ännu en oförklarlig farsot. Det är här Saramago knyter samman den politiska säcken och gör den tydliga poängen. Det som i själva verket hände då, för fyra år sedan, var att människor drabbades av den fysiska, konkreta blindhet de så länge på ett bildligt sätt uppvisat inför samhällsutvecklingen. De hade varit blinda så länge, nu blev de blinda på riktigt.

I *Klarsynen* har människor istället drabbats av – just det – klarsyn. Vad gör de då? Jo, de går och röstar blankt. Och berövar borgarstaten den svaga fernissa av legitimitet som den kan hänvisa till i egenskap av folkvalt organ.

En tänkbar form för uppror

Klarsynen är en strålande allegori över ett samhälle där människor förblindas av allt tal om demokrati och jämlikhet så att de inte ser den borgerliga parlamentarismens verkliga genuint odemokratiska karaktär och dess desperata försvar för ett förtryckande och fattigdomsalstrande ekonomiskt system och ett förruttnande klassamhälle där klyftorna växer sig avgrundsdjupa.

Den kan också läsas som en i vår del av världen inte alldeles otänkbar form för uppror mot och avlegitimering av statsmakten, få den att vackla. Ett sätt att knäcka ryggraden på

en av de tunga samlingar av maktinstitutioner som står ivägen för ett samhälle byggt på självorganisering, inbördes hjälp och folklig makt med andra ord nödvändiga förutsättningar för en frihetlig socialism.

Mats Runvall

Läs mer:

[Diktatur och olik tänkande på Kuba](#)

[Saramago: Lögnen som massförstörelsevapen vann valet](#)